

turističnih kmetij, kulturnih spomenikov, spomenikov oblikovane narave ipd. (Tako stezo so lani označili od Stoglejskega mostu do Igle.)

Romarske poti vodijo do posameznih sakralnih objektov. Vzdržujejo jih lahko (po dogovoru) različna društva ali verske skupnosti.

Predlagamo označevanje za:

- turistične steze: bela pika in zelen kolobar;
- romarske poti: bela pika in moder kolobar.

Velikost in način označevanja velja enako kot za planinske poti, saj želimo ohranjati enotnost.

Knafelčevo markacijo smemo uporabljati samo za označevanje planinskih poti. Evidenco teh poti vodi Komisija za pota pri PZS. Predlaga-

mo, da bi Knafelčevo markacijo zakonsko ali temu ustrezno zaščitili. To so že pripravljali, ni pa bilo dokončano.

Kjer gre ena pot po drugi, naj bo samo ene vrste oznaka. Pri priključku bi na drugi poti morala napravili še eno do tri markacije obeh poti, potem pa gre dalje samo ena. To velja za označevanje stalnih potov in ne muh enodnevnice. Občasne oznake so lahko drugačne, vendar jih je treba potem odstraniti (npr. narisana nagelj - Limbarska gora).

Veseli bomo vaših mnenj in dopolnil, ki jih pošljite Komisiji za pota pri PZS, da bo potem to mogoče zapisati usklajeno v nov statut PZS.

OB DVEH, TREH PLANINSKIH RAZSTAVAH V MARIBORU

MED PLATNICAMI SKRITE GORE

V poletnih mesecih je Univerzitetna knjižnica v Mariboru v počastitev našega jubileja priredila razstavo planinske knjige. Ker je njena naloga predvsem zbirati in hraniti vso dosegljivo slovensko tiskano besedo, ki nastaja doma in po svetu (Slovenci nikakor ne spadamo med »redkobesedneže«), je mogoče ob sleherni priložnosti iz njenih fondov nabrati dovolj gradiva za prepričljiv prikaz publicistične ustvarjalnosti. Če bi šli pri razstavljanju v širino, bi nastale težave: kje najti dovolj veliko dvorano, v kateri bi se obiskovalci lahko zatopili v razgrnjeno gradivo; v našem primeru v nadvse pestro gorniško slovstvo, ki se ni začelo prebujati šele po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva leta 1893, potem ko so se naši združeni planinci začutili dovolj močne, da zastavijo pero, temveč že dobrih sto let prej: zakaj že tedaj so pri nas živeli veliki gorniki.

VELIKO MOŽNOSTI ZA RAZSTAVLJANJE

Takšna razstava bi se potemtakem lahko omejila že zgolj na začetno obdobje neorganiziranega gornišva v Alpah - njegovi zibelki - do ustanavljanja prvih združenj in bi zajemala prve samostojne tiske in članke v časopisju, lahko pa bi jo obogatili še z ohranjenimi rokopisi in drugimi eksponati, med katere vsekakor spadajo zgodnje slikarske upodobitve gorske pokrajine. Takšna razstava bi bila pravo odkritje, vendar bi bilo za priprave potrebno pritegniti poznavalce posameznih področij in sodelavce ustanov, kjer hranijo gradivo. Stota obletnica SPD je kar klicala po takšni razstavi.

Posebna razstava bi bila lahko posvečena planinskemu časopisju, v katerem je nakopičena obilo zanimivega gradiva, ki tematsko nikakor ni povezano samo s hojo v gore in organizacijskimi problemi, temveč se stika z vsemi vedami, ki se pečajo z gorami - seveda še v tisti

rosni dobi, ko so se njihovi strogo učeni obrisi komaj začeli začrtavati. Za takšno razstavo pa še sploh ni prepozno! Le še kratko leto nas namreč ločuje od stoletnice izhajanja Planinskega vestnika. Ali se bomo tega jubileja spomnili samo s kakšnim prigodnim člankom?

Razstava bi lahko imela tudi izhodišče v osebnostih, ki so same ali pa »v navezah« pomnoževale in usmerjale tokove gornišva. - Ali pa planinsko organizacijo samo od ideje do vnetih priprav in do končne ustanovitve.

ZAČETKI GORNIŠKE LITERATURE

Poletna razstava v Univerzitetni knjižnici v Mariboru se je morala omejiti le na del gorniškega slovstva, ki je od izida ohranjalo svoj pomen in je zdaj organsko zraščeno z gorniško kulturo. To slovstvo pa ni tako homogeno, da bi ga bilo mogoče kar kronološko nanizati, ne da bi prizadeli njegovo preglednost.

Knjižno in drugo tiskano gradivo je bilo postavljeno v vitrinah. V začetku se je obiskovalec srečal z **B. Hacquetom**, vsestranskim raziskovalcem Vzhodnih Alp in Dinaridov. Medtem ko je **Valvasor** sto let poprej obstal pod gorami, se Hacquet ni ustavil, dokler ni prišel na vrh. Prizadeval si je natančno spoznati ne samo njihovo površje (morfologija, flora), ampak tudi njihovo strukturo (kamnine, rudnine). Pri vsem tem pa sploh ni bil naravoslovec, temveč rudniški kurrurg v Idriji in pozneje predavatelj anatomije v Ljubljani. Pisal je v nemščini, latinščini, francoščini in italijanščini. Orografske spise so izhajali že takrat, ko je **Balmat** šele iskal pristop na Mont Blanc. Obenaj se dostojno uvrščata **V. Stanič** s svojimi klenimi gorniški spisi in **R. Baumbach** s svojo upesnitvijo Zlatoroga, ki je postal prava evropska uspešnica. Šele v našem stoletju so v Münchnu in Gradcu

izhajale prve izdaje **Kugyjevih** knjig, samih nedosežnih mojstrov. Planinski vestnik je bil v začetku po obsegu skromno glasilo, vendar je nenadomestljiv vir za proučevanje našega planinskega žitja in bitja. Dandanes naše glasilo zajema vse vrste gornišva, vse znanosti, ki se z njim pečajo, vsebinsko pa sega čez našo celino do vseh najvišjih gorovij sveta.

POTREBA PO PREVODIH

Prvi planinski delavci so morali biti vsestranski: poleg neposredne skrbi za društveno rast so morali skrbeti za izdelavo potov in gradnjo postojank, pisali so članke in vodnike, predavali. Čeprav so bili maloštevilni, so za planinstvo ogreli rojake do zadnjih kottičkov slovenske zemlje. In tako trdno SPD je bilo potem kos dvema strahotnima preizkušnjama; po obeh vojnih morijah se je prerrojeno še bolj razmahnilo. Sedaj potrebujejo slovenski planinci poleg urejenih poti in koč tudi skrbno spisane vodnike po vseh naših gorstvih in veznih poteh in zanesljive zemljevide. Bibliofilom pa so na voljo bogato ilustrirani albumi, v katerih so besede kar nekako odrinjene v ozadje. Vse te publikacije izhajajo v vedno novih dopoljenih izdajah, pri čemer pa le malokdo pomisli, kako podrobno morajo avtorji poznati naš gorski svet. In da se morajo zares neprestano izobraževati, se pravi neprenehoma obiskovati svoje gore s peresom v roki.

V začetnem obdobju delovanja SPD so imeli izobraženci za seboj neogibne nemške šole, zato niso čutili potrebe po prevajanju gorniške literature. Drugače je dandanes, ko smo široko angloameriško podkovani in se duhovno gibamo v planetarnih razsežnostih. Slovenski knjižni jezik je v zadnjih desetletjih dosegel tako visoko raven, da se rade volje in kar igraje spopada s svetovno klasiko. Tudi gorniki nočejo pri tem zaostajati. Medtem ko so bili prevodi pred vojno še osamljeni poskusi, pa so se vzporedno z razmahom našega ekspedicionizma začeli množiti tudi prevodi iz zakladnice gorniškega leposlovja. Šele dobrih dvajset let po Kugyjevi smrti so začeli izhajati prevodi njegovih del, na knjižne police pa so prihajala tudi velika imena: **A. Heckmair**, **M. Herzog**, **H. Buhl**, **L. Terray**, **R. Messner**, **P. Mazeaud** itn.

Začetki leposlovnega izpovedovanja gorniških doživetij segajo pri nas prav do V. Staniča, ki bi bil napisal mnogo več, ko bi bili tedanji uredniki imeli kaj posluha za takšna besedila; a tudi bralci še niso bili dovzetni zanje. **J. Mlakar** je bil literarno nadarjen pisec in je postal najzvestejši sodelavec Planinskega vestnika, predvsem pa neutrujen in korajžen gorohodec, ki se je v zlati, pa pohlevni dobi slovenskega planinstva upal napotiti najdlje in povzpeti najvišje; Alpe, ki jih je prekriznil po dolgem in počez, pa so ga povsod osrečevale in navdihovale.

HIMALAJA KOT SPODBUDA

Ognjevit, resnično prodoren izpovedovalec plezalskih vzponov v naših stenah je bil **K. Jug**. Bil je sicer razdvojen med psihologijo, ki si jo je izbral za poklic, in leposlovjem, vendar je v silno kratkem času, ki mu ga je odmerila usoda, dosegel mojstrstvo ubesedovanja. Še zmerom čaka na vnovično predstavitev sijajni **J. Gregorin**, čigar zbrano delo je vse preveč neopazno izšlo pred petimi desetletji sredi vojne vihr; resnično bi si zaslužil novo izdajo, da ga spozna sedanji rod. Bil pa je tudi odličen prevajalec zahtevnih gorniških besedil. Podobno bi si želeli še za **E. Lovšina**, čigar imenitna knjiga *V Triglavu* in v njegovi soseščini je izšla ob 50-letnici SPD, istega leta kakor Gregorinova, in potem še dve leti pozneje.

Vsi pomembni slovenski planinski pisci so se v povojnem obdobju oklepali Planinskega vestnika, ki ga je z velikim posluhom urejal nepozabni literarni mentor vseh pišočih gornikov **T. Orešnik**. Ob njem so se počutili tako dobro, da se kar niso marali »osamosvojiti«. Šele ko so se naši alpinisti prvič odpravili v Himalajo in so po tistem postali njeni zvesti obiskovalci, so začele izhajati knjige izpod peresa naših vrhunskih gornikov (**M. Keršič**, **A. Mahkota**, **C. Debeljak**,

Moj Korotan

MAJDA SENICA

*Danes sva si pogledala
v oči, moj Korotan in jaz.
V srcu sva se objela,
čez gmajnice, po cestah,
čez biserne globine voda,
čez lesove in senožeti sva šla.
Židane volje sva pela in pila
iz kelihov: ob starih skrinjah,
razpelih, oltarčkih darovanih.
Žegen sva zajemala,
svetinje poljubila,
žeberala in žeberala...
Bolečina, trpkost je prešla
ob vrelcih, planinskih studencih,
ki žubore zvesto in vdano.
Objeta sva kramljala,
koder so naju peljale
gozdne stezice, kolovozi, trava.
Vigred in ljubezen
sta naju zibali
po Rožni dolini
vse višje, višje,
dokler naju ni pesem zalila.
Danes sva si pogledala
v oči, moj Korotan.*

Z. Jerin, D. Cedilnik, N. Zaplotnik, M. Lenarčič, D. Jelinčič, M. Manfreda idr.). Odpravarska literatura je zdaj že zelo bogata in se ni potrebno bati za njeno nadaljnjo kakovostno rast. Medtem pa je tudi nekaj avtorjev doživelo izdajo svojih spisov, ki so bili raztreseni po časopisu, predvsem seveda priobčeni v Planinskem vestniku (F. Avčin, J. Mlakar, M. Lipovšek, M. Potočnik idr.). Očitno so šele v knjižni obliki prav zaživeli, tako da so bile potrebne ponovne izdaje.

ŠE DVE RAZSTAVI FOTOGRAFIJ

Sedanji jubilej našega planinstva je bil za nekatere slovenske založbe pobuda, da so se odločile za zajetne, razkošne knjige, prava razgledišča po plodnem delovanju planincev doma in pomembnih dosežkih v tujih gorah. Za njimi nič ne zaostajajo nekateri zasebni založniki.

Večini razstavljenih knjig je bilo videti, da bralci drug za drugim segajo po njih. To pomeni, da

novi rod pišočih gornikov, ki se šele oblikuje, neprenehoma zajema iz njih ustvarjalne pobude. Že pred več kot dvesto leti je B. Hacquet zapisal: »Vse svoje znanje dolgujem samo branju dobrih knjig.«

Razstavo so s svojo častitljivo barvitostjo dopolnjevale posebej v kubusih razvrščene stare planinske razglednice, ki zdaj doživljajo pravo renesanso, pa še nekaj starih zemljevidov in panoram. Zraven pa še izbor črno-belih fotografij s pestro motiviko (krajine, dogodki, osebnosti). V sosednjem salonu so bile na voljo še barvne fotografije pod naslovom »Štajerski motivi«. Posnel jih je na svojih planinskih poteh **Franc Vogel**, ki je celotno razstavo tudi pripravil. Vse ljubitelje fotografije pa je Fotoklub Maribor v poletnih mesecih vabil še na ogled barvnih fotografij, ki so bile razstavljene v Fotogaleriji Stolp tik Glavnega trga. Avtor teh fotografij je prav tako Franc Vogel.

-ro-

ZA ONESNAŽEVANJE GORSKIH JEZER SMO DELNO KRIVI TUDI PLANINCI

KOPALIŠČE OB KRNSKEM JEZERU

Krnsko jezero je kot naše največje visokogorsko jezero dobro znano večini obiskovalcev gorá. Zaradi zanimive žive in nežive narave v jezeru in okolici je prvovrstna naravna znamenitost.

Tako kot druga jezera v Julijskih Alpah je tudi Krnsko jezero dolgo slovelo po svoji kristalni čistosti. To je na žalost samo še zgodovina. Po nekajletnih ekoloških raziskavah naši strokovnjaki namreč ugotavljajo, da je jezero že kritično onesnaženo. Strokovno bi rekli, da jezero sodi v kategorijo evtrofiziranih jezer. V njem prevladujejo alge, značilne za močnejše onesnažena jezera. V lanskem letu je že prišlo do pojava vodnega cvetenja, kar pomeni prekomeren razvoj nekaterih vrst alg. Tudi prisotnost nekaterih višjih rastlin, na primer dristavcev (*Potamogeton alpinus* in *P. pusillus*) nakazuje slabšanje razmer. Kemijske analize so pokazale povečano vsebnost hranilnih snovi, predvsem fosforja, v nižjih plasteh je prisotno pomanjkanje kisika.

Vzroki za tako stanje so seveda različni, v ozadju večine pa stoji človek s svojimi dejavnostmi. Ker se stanje slabša v vseh visokogorskih jezerih, lahko sklepamo, da velik del onesnaženja prihaja iz zraka. Ta je zaradi prenosa onesnaženja iz industrijskih predelov onesnažen tudi v nenaseljenih gorah. Plini iz onesnaženega zraka tako prek dežja, snega in prašnih delcev dospejo do površine, kjer vplivajo na procese in življenje tako v tleh kot v vodah.

Drug velik problem pa so kopalci v jezeru. Krnsko jezero namreč sodi med najtoplejše v naših gorah, zato v vročih poletnih dneh privablja številne kopalce. Vedeti moramo namreč, da se ob kopanju s teles kopalcev v obliki potu sproščajo hranilne snovi, ki so glavni krivec slabšanja stanja jezera. Vsak kopalec tako ob vsakem kopanju prispeva povprečno en miligram fosfatov, če ne upoštevamo, da občasno zaidejo v jezero tudi produkti nekaterih drugih človekovih fizioloških procesov. Če je kopalec en sam, do problemov ne pride, če pa majhno gorsko jezero doživi množičen obisk, stanje ne more biti rožnato.

Množica kopalcev poleg tega ogroža tudi jezerske bregove. Uničujejo tla in vegetacijo, povzročajo hrup in vznemirjajo živali. Pojavlja se problem odpadkov in kurišč. Vse to pa so aktivnosti, ki v občutljivo gorsko okolje ne sodijo, še posebej, ker leži jezero v osrednjem območju Triglavskega narodnega parka. Jezero in okolico smo torej že pred leti namenili ohranjanju naravne krajine, ki naj bi taka dočakala tudi naše potomce. Zato bi morali planinci ob želji po kopanju v Krnskem jezeru pomisliti tudi na vse posledice, ki bi jih ob tem doživel živi in neživi svet jezera z okolico. Za ohladitev pregetih teles naj raje poiščejo primerna kopališča v dolini. Še dolgo kasneje, v hladnih večerih, jih bo tako v zameno morda grela misel, da so z odpovedjo kopanja v jezeru nekaj prispevali k rešitvi tega vodnega bisera med gorami.

Igor Maher, Delo